tesni kultūrinio sluoksnio horizontai daugiausia sunaikinti griaunant gynybinę sieną ir niveliuojant aikštelę pastato statybai. Po juodos žemės sluoksniu, 20–80 cm gylyje (H_{abs} ~105,00 m) nuo jo viršaus, didžiojoje tirtų plotų dalyje pasiektas smėlio įžemis. Pastato V dalyje po juodos žemės sluoksniu atkasta netaisyklingos formos iki 10 cm storio juodos žemės su gausiais degėsiais dėmė (H_{abs} 104,95–105,07 m). Dėmėje aptikta nemažai XVI a. datuojamos buitinės keramikos fragmentų, taip pat renesansinio plokštinio koklio, puošto „maureskos" ornamentu, fragmentas.

ARCHAEOLOGICAL EXPLORATIONS IN TOTORIŲ STREET 25/3, IN VILNIUS

In the summer of 2002 in Totorių street 25/3, the area of 48 m^2 was explored. In this area the cultural layer of 80 cm thick dated to the second half of the 16th century – the first half of the 17th century was detected. The finds excavated were fragments of household pottery and tiles and the remains of wooden constructions.

ARCHEOLOGINIAI TYRINĖJIMAI VILNIUJE, TRAKŲ G. NR. 2/24

Linas GIRLEVIČIUS

2002 m. rugpjūčio–2003 m. vasario mėn. atlikti archeologijos tyrinėjimai pastato Trakų g. Nr. 2/24 V korpuso patalpose ir vidiniame kieme, plotuose šiauriau nuo šio pastato. Archeologinė priežiūra pastate Trakų g. Nr. 2 vykdyta 1991 m. (archeologas E. Songaila). Žvalgomieji archeologiniai tyrimai šio pastato R korpuse ir išsamūs archeologiniai tyrinėjimai V korpuse vykdyti 1996 m. (archeologas S. Sarcevičius) (žr. *ATL 1996 ir 1997 metais*, V., p. 404–406). Archeologinius tyrinėjimus šiame pastate yra vykdęs ir archeologas A. Šėma, tačiau už juos nebuvo atsiskaityta – ataskaita neparašyta. Pastatas Trakų g. Nr. 2 rašytiniuose šaltiniuose minimas nuo XVI a. Tuo metu pastatą nuo Vilniaus miesto gynybinės sienos skyrė siauras skersgatvis (Jurkštas J., Vilniaus Senamiesčio kvartalas Nr. 28. Istoriniai tyrimai, V., 1972. *Byla F5 684 Vilniaus apskrities archyve* (toliau – *VAA*); Kazlauskas A., Vilniaus Senamiesčio 28 kvartalas. Istoriniai tyrimai, t. I, II d., V., 1977. *Byla F5 1559 VAA*; Samuolienė S., Gyvenamasis namas Vilniuje, Trakų g. Nr. 2. Istoriniai tyrimai, V., 1990. *Byla F5 5219 VAA*). 1834 m. Trakų g. išklotinėje vietoje pastato Nr. 2 matyti stovintys du maži nameliai (Drėma V., *Dingęs Vilnius*, V., 1991, p. 230–231, 236 pav.). Dabartiniame sklype Trakų g. Nr. 2 XIX a. pirmojoje pusėje statant naują pastatą (kartu apjungiant ir buvusius pastatus), šio pastato V korpusas buvo pastatytas ant nuardytos miesto gynybinės sienos. Šis tokio pat tūrio tik dalinai pakeistas pastatas (buvę Umiastovskių rūmai) Trakų g. Nr. 2 yra išlikęs iki šiol.

Archeologiniai tyrinėjimai pastato patalpose. 2002 m. ištirtos patalpos V pastato korpuso Š dalyje. Buvusio skersgatvio vietoje ištirtos dvi nedidelės XIX a. įrengtos rūsio patalpos. Jos buvo užverstos anglimi, aptikta gerai išdirbtos odos atraižų, smėlio sluoksnyje

virš įžemio aptiktas nemažas kiekis XIX a. datuotinos buitinės keramikos fragmentų. V patalpos rūsio V siena – Vilniaus miesto gynybinės sienos apatinė dalis. Sienos pamato apatinėje dalyje – arkinė konstrukcija. Trys pastato V korpuso Š patalpos neturėjo XIX a. datuotinų rūsių. Čia, nuėmus medinių grindų dangą iki maždaug 1 m gylio, kastas supiltinės struktūros sluoksnis su XIX–XX a. archeologiniais radiniais. Po šiuo sluoksniu atkasti XVIII a. datuoti grindiniai. Tiriamoje vietoje XVIII a. būta keturių patalpų. Piečiausioje jų būta plūkto molio aslos, kitose grindiniai krauti iš degto molio plytų ar akmenų. Kiekvienoje patalpoje stovėjo po vieną krosnį – išliko tik jų pagrindai. Apie 1,0–2,3 m gylyje, žemiau grindinių kasti įvairių atspalvių pilkos žemės sluoksniai su kalkių skiedinio, molio, griuvenų tarpsluoksniais. Vienoje iš patalpų aptikti keraminių plytelių grindų likučiai. Pilkos žemės sluoksniai susiformavo XVI–XVII a. Piečiausioje iš tirtų patalpų aptiktos dviejų R–V kryptimi orientuotų sienų pamatinės dalys. Sienos – iš lauko akmenų, rištų moliu. Pamatai įgilinti į XV a. datuojamą sluoksnį. Pamatai datuoti XVII a. – jų perkasime aptikta 1635 m. Švedijos karalystės 3 (?) erių moneta. Apatinėje pilkos žemės sluoksnių dalyje aptikta XVI a. pradžia datuojamų archeologinių radinių: mūrininko mentelė, biloninis smeigtukas, kiti metaliniai dirbiniai, stiklo indų, buitinės keramikos ir plokštinių koklių fragmentų. Šiame kultūrinio sluoksnio horizonte aptiktas gausesnis kalkių skiedinio priemaišų kiekis, jo susidarymą sietume su miesto gynybinės sienos statybos laikotarpiu. Tuo pačiu metu statyta ir tirtų patalpų V siena, skyrusi jas nuo aukščiau minėto skersgatvio. Giliau 2,3 m kasti juodos arba tamsiai pilkos spalvos žemės kultūrinio sluoksnio horizontai, susidarę XV a. Sluoksnio storis – apie 40–50 cm, jame aptikta medinių konstrukcijų likučių, pusiau redukuotų buitinės keramikos fragmentų (molio masėje – grūstas granitas), juodosios keramikos šukių. Metalinių ir stiklo dirbinių šiame sluoksnyje neaptikta, vietomis sluoksnis savo struktūra buvo panašus į daržo žemę. Virš smėlio įžemio atkastas pilkos spalvos smėlėtos žemės kultūrinio sluoksnio horizontas. Tai ankstyviausiais sluoksnis, autoriaus datuojamas XV a. pradžia. Sluoksnio storis – iki 20–25 cm. Sluoksnyje aptikta XIV a. pabaiga – XV a. pradžia datuojamų buitinės keramikos fragmentų, titnaginis skiltuvas, keletas metalinių dirbinių. Skiltuvo darbinėje dalyje – smūgių į metalą žymės. Buitinė keramika daugiausia pusiau redukuota, molio masėje – grūsto granito priemaišos. Puodai puošti bangelių ar kitais ornamentais. Tačiau šiame sluoksnyje aptiktas ir nedidelis kiekis juodosios keramikos fragmentų. Juodoji keramika (ypač ąsočiai) Vilniuje – būdingas XV a. radinys. Todėl sluoksnis datuotas XV a. pradžia. Apie 3 m gylyje pasiektame įžemyje (H_{abs} 109,60–109,90 m) išryškėjo medinių konstrukcijų likučiai, XV–XVI a. datuotinų ūkinių duobių ir pamatų perkasimų kontūrai. Aptikta apie 4x4 m dydžio medinio pastato žymių, vertikalių lentų tvoros apatinės dalies kontūras, kitų medinių konstrukcijų likučiai. Jie taip pat datuoti XV a. pradžia. Korpuso Š patalpoje aptikti minimo laikotarpio krosnies ar atviro židinio likučiai iš lauko akmenų ir molio. Kultūrinio sluoksnio horizontai patalpose apardyti vėlesnių pamatų tvirtinimo darbų metu atsiradusių perkasimų.

Archeologiniai žvalgymai atlikti pastato Trakų g. Nr. 2/24 P dalyje. Čia, rūsio patalpose, XX a. dešimtajame dešimtmetyje buvo įrengtas restoranas. Virš įžemio aptikta XV–XVI a. kultūrinio sluoksnio likučių, aptikta

nedaug archeologinių radinių. Pastato Trakų g. Nr. 2/24 V korpuse kultūriniai sluoksniai visiškai ištirti.

Atlikus archeologinius tyrinėjimus patalpose buvo ištirti du plotai šiauriau V korpuso. Tirtas plotas 1 buvo neužstatytoje buvusio skersgatvio vietoje tarp gynybinės sienos likučių ir V korpuso Š dalies, jo plotis – apie 5 m. Plote buvę kultūrinio sluoksnio horizontai stipriai apardyti XX a. tiestų nuotėkynių. Po apardytais XVIII–XIX a. sluoksniais plote atkasti XVI–XVII a. datuojami kultūrinio sluoksnio horizontai. Apie 1 m gylyje ploto P dalyje atkastas mūrinis pusiau skliautinės (kiautinės) konstrukcijos statinys. Jis datuotinas XVII–XVIII a. XVI–XVII a. sluoksniai plote – supiltinės struktūros. Juose aptikta šiuo laikotarpiu datuojamų radinių: buitinės keramikos, koklių, stiklo dirbinių fragmentų, metalinių dirbinių. Ankstyviausi (XV a.) sluoksniai suardyti XVI a. pradžioje statant gynybinę sieną ir pastatą. Ploto Š dalyje sluoksniai suardyti XVII a. (?) perkasimo. Čia buvo įrengtas latakas: gynybinėje sienoje išmūryta anga skystoms nuotėkoms, tirtoje vietoje išliko medinių latako konstrukcijų likučiai. Plote aptikti tik nedideli XV a. pradžia datuoto kultūrinio sluoksnio horizonto ploteliai su negausiais buitinės keramikos fragmentų radiniais. Plote apie 2,5–2,9 m gylyje pasiektas smėlio įžemis (jo viršus – H_{abs} 109,60–110,00 m), kuriame aptiktos ir ištirtos XVI a. pradžia datuojamos ūkinės duobės.

Plotas 2 buvo šiauriau tirto ploto 1 ir pastato V korpuso Š sienos. Tiriant viršutinius supiltinės struktūros sluoksnius atkastos XIX a. priestato prie V pastato korpuso pamatai. Priestatas buvo prisišliejęs prie pastato Pylimo g. Nr. 22 R sienos ir formavo uždarą kiemelį su medine (išlikusia) laiptine tirto ploto 1 vietoje. Pastato Pylimo g. Nr. 22 R siena pastatyta ant Vilniaus miesto gynybinės sienos likučių. Š ploto 2 dalyje atkasti XX a. pirmosios pusės pastato siena ir rūsys. Po XIX a. siena, apie 1,8 m gylyje atkasti XVI a. pradžia (gynybinės sienos statybos laikotarpiu) datuojamos rūsio sienos, mūrytos iš raudonos spalvos degto molio plytų ir didelių lauko akmenų, rištų kalkių skiediniu. Rūsys priklausė pastatui, kurio V siena atkasta V korpuse tirtose patalpose ir ribojo plotą 1 iš R. Rūsio siena dalinai buvo atkasta ploto 1 tyrinėjimų metu. Rūsio vidurinėje dalyje, apie 1 m gylyje atkastas XIX a. apskritos formos apie 1,9 m skersmens mūrinis nuotėkų (?) šulinys. Plote 2 atkastos mūrinės konstrukcijos nulėmė tolesnę archeologinių tyrimų eigą – jie vykdyti nedideliuose ploteliuose.

Iki 80–190 cm gylio sluoksniai plote – suardytos struktūros. Juose aptikta XIX–XX a. datuojamų archeologinių radinių, XX a. šiukšlių, statybinių griuvenų. 0,8–1,5 m gylyje dalyje ploto tirtas XVII a. datuojamas kultūrinio sluoksnio horizontas. Tirtame sluoksnyje dominavo XVII a. datuotini radiniai: oksidacinėje ir redukcinėje aplinkose išdegtos buitinės keramikos, koklių, čerpių, metalinių dirbinių fragmentai. Sluoksnis dalinai (apie 5 cm storio) išlikęs ir ploto ŠR dalyje, giliau čia kastas didelės XVI a. pabaiga – XVII a. datuojamos ūkinės duobės perkasimas. Greičiausiai vienalaikis (gal kiek ankstyvesnis) su šiuo sluoksniu yra XVI a. rūsio užpildas. Ploto ŠV dalyje, 1,2–1,4 m gylyje atkastas 15–50 cm storio gynybinės sienos statybos laikotarpiu datuotinas pilkos žemės su griuvenų ir kalkių skiedinio priemaišomis sluoksnis. Ploto 2 PV dalyje, iki 1,4–2,0 m gylio ankstyvesni sluoksniai suardyti XIX–XX a. pradžios perkasimo. Gynybinėje sienoje, už vertikalaus XX a. pirmosios

pusės nuotėkynės vamzdžio (atkuriant sieną jis apkrautas vidutinio dydžio lauko akmenimis) aptikta arkinės konstrukcijos anga – apie 70 cm pločio, apie 50 cm aukščio įvadas į Kačergos kolektorių. Tirtoje vietoje aptikta nemažai XIX a. antrąja puse – pačia XX a. pradžia datuojamų archeologinių radinių. Ploto PV kampe, apie 1,3 m gylyje atkastas apardyto akmenų grindinio-nuogrindos fragmentas. Grindžiant šį grindinį padarytas nutekėjimo griovelis, o pats grindinys nuolaidus P–Š kryptimi. Grindinys datuotinas XVII–XVIII (XIX?) a. Įžemio lygyje (H_{abs} 109,90 m) atkasti iš lentų darytos, R–V kryptimi orientuotos konstrukcijos likučiai. Šios konstrukcijos tikslus datavimas nenustatytas. Ploto PV dalyje tirta ir buvusio įėjimo į XVI a. datuojamo rūsio patalpą vieta. Įėjimas užverstas stambiais akmenimis ir užpiltas tamsiai pilka žeme. Archeologinių radinių tirtoje vietoje neaptikta. Tyrimų šioje vietoje metu neaptikta laiptelių ar prieduobės nulipimui į rūsį. Veikiausiai rūsio funkcionavimo laikotarpiu įėjimo anga buvo gana negiliai nuo žemės lygio. Šioje ploto dalyje tirtas jau ploto 1 Š dalyje aptiktas perkasimas, tačiau aiškumo dėl šio perkasimo kilmės jis nesuteikė. Kastas gruntas – tamsiai pilka žemė su kalkių skiedinio ir smulkių griuvenų priemaišomis. Perkasimas įgilintas iki H_{abs} ~109,50 m. Greta gynybinės sienos aptiktas XVI a. pradžia datuotas į įžemį įgilintas perkasimas. 2,1–2,5 m gylyje, vietose, nesuardytose vėlesnių perkasimų, atkastas XV a. datuotinas iki 30 cm storio tamsiai pilkos smėlėtos žemės sluoksnis su nedideliu kiekiu šiuo laikotarpiu datuotinos buitinės keramikos fragmentų. Geltonos spalvos smėlio įžemyje atidengtos pirmųjų čia apsigyvenusių gyventojų ūkinės veiklos pėdsakai – medinių konstrukcijų likučiai (dėmės) ir nedidelių ūkinių duobių kontūrai. Ploto 2 Š dalyje, įžemyje išryškėjo medinių konstrukcijų likučiai – anksčiau čia stovėjusių pastatų (?) liekanos. Dėl medinių (dabar išlikusi tik pilka smėlėta žemė) konstrukcijų likučių fragmentiškumo platesnės išvados apie pirmąjį (medinį) užstatymą šioje vietoje būtų spekuliatyvios. XVI a. rūsio užpilde aptikti XVI a. pabaiga – XVII a. pradžia datuojami radiniai. Apie 3,8–3,9 m gylyje (H_{abs} 108,34 m) pasiektas balto smėlio įžemis ir rūsio pamatų Š sienos įgilinimas. Tikėtina, kad rūsys nebenaudotas jau XVII a. pradžioje. Miesto gynybinė siena (apatinė jos dalis) tirtuose plotuose išlikusi gana gerai. Siena jos pastatymo metu nuo žemės paviršiaus iš vidinės pusės buvo įgilinta 60–80 cm. Ji mūryta iš stambių lauko akmenų ir raudonos spalvos degto molio plytų (10x15, 9x14 cm dydžio, iškištų galais), rištų kalkių skiediniu. Vilniaus miesto gynybinės sienos likučiai po visu V pastato Trakų g. Nr. 2/24 korpusu konservuojami ir bus eksponuojami.

ARCHAEOLOGICAL EXPLORATIONS IN TRAKŲ STREET 2/24, IN VILNIUS

In August 2002 – February 2003 the archaeological explorations were carried out in Trakų street 2/24, in the premises and in the inner yard of the western block. In the premises the floors dated to the 18th centuries that belonged to four premises were found. In the southern premise the foundations of two walls orientated eastwestwards were found. In the foundations, a coin of the Swedish Kingdom dated to 1635 was detected. Also other archaeological finds dated to the end of the 14th century – the beginning of the 16th century were detected, such as a tint striker, a pallet, a billon pin, other metal artefacts, glassware, household pottery and fragments of tiles.